

SIGLES

AIS = *Atlante italo-svizzero* [=Sprach- und Sachatlas Italiens und Südcheiz].

ALDC = l' *Atlas lingüístic del domini català*.

ALEA = *Atlas lingüístico y etnografico de Andalucía*.

ALF = *Atlas linguistique de la France*.

DECat = *Joan Coromines, Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*.

ER = *Estudis Romànics*.

REF = *Revista de Filología Española*.

VENY, Joan (2007): *Escrits lingüístics mallorquins*. Mallorca: Editorial Moll, 274 p.

En aquest nou recull d'articles del Dr. Joan Veny i Clar s'hi apleguen 20 escrits, d'origen divers (conferències científiques i de divulgació, pròlegs, articles de miscel·lànies...), relacionats amb Mallorca i corresponents a temes variats: lexicografia, dialectologia, cultura popular, llengua i entorn natural, onomàstica i semblances. La diversitat de l'origen i dels temes fa que no sigui una obra destinada purament als especialistes en lingüística, sinó que és adequada per a un públic molt més ample interessat en la llengua i en les persones que l'han cultivada o l'han estudiada.

Una qualitat de l'estil de Joan Veny és que, sent planer, fàcil, és també elegant, amè, àgil. No escriu a un nivell apte només per als especialistes, sinó que escriu per a tothom. Com que té un coneixement de la llengua amplíssim i riquíssim, té una gran varietat de recursos que fan el seu llenguatge entretengut, distret i agradable. Les seves exposicions són precises i ordenades, de manera que hom no s'hi perd mai. Per exemple, parlant del *Diccionari Català-Valencià-Balear*, quan es refereix a la seva aportació etimològica, n'explica les característiques amb una claredat absoluta, seguint una exposició ordenada en 9 punts enumerats i perfectament coordinats. D'acord amb aqueix estil planer, no vacilla d'usar, quan el context hi és adequat, expressions generalment considerades pròpies d'un registre popular, com quan diu que l'obsessió de Griera per l'homonímia «el va fer desembocar a veritables destarifos» (p. 31). Per altra banda, amarat de poesia sense ser poeta, els seus escrits són plens de metàfores, comparacions i altres recursos estilístics, amb els quals evoca paratges i contextos del seu món campaner, pagès o mariner (p.111):

No hi ha dubte que Moll era posseïdor d'aquests coneixements i que podia llaurar amb profit el camp immens de l'etimologia catalana, amb sementers suara de terra amorosa, dolça, gràvida de llacor, suara de terra rocosa, enganxosa, on l'arada s'obliga a fer llobades, és a dir, amb unes etimologies planeres, senzilles, a les quals en seguien –en segueixen– unes altres, revesses, opaques, que posen a prova la saviesa i la imaginació de l'etimologista.” (p. 32) “La mar, el mar, femení i masculí a la vegada; receptiu com un cos de donzella que es deixa estimar i alhora actiu, seductor, dinàmic, que obre cales coronades de pinars, crea platges de blancor radiant i besa la ribera amb suavitat o amb fúria. Una mar que és frontera i és comunicació, que educa el repte de la llibertat dulcificant amb prudència la rauxa de l'audàcia, perquè la mar és un camp generós que no es pot sembrar a tota hora.

Joan Veny té un coneixement tan profund dels temes que tracta que no deixa cap punt a l'aire. Just llegint l'escrit 2, *Moll, etimologista*, comprovam que l'anàlisi i la crítica que fa del tema demostren: 1) que s'ha llegit l'obra de Moll de cap a peus, cosa que no és fàcil perquè és enorme; 2) que té el bagatge lingüístic, i concretament etimològic, necessari per a poder jutjar de ple l'obra de l'insigne filòleg menorquí, i per a –encara– fer els retrets convenients a Joan Coromines. Però, a més a més, Joan Veny mostra en aquest llibre que no és solament l'il·lustre dialectòleg reconegut internacionalment, sinó també un excel·lent coneixedor de la cultura popular, cosa que de fet no ens estranya perquè llengua i cultura són inseparables, i la primera molt sovint no es pot explicar si no es coneix la segona, i la segona

no es pot expressar si no és per la primera; és una relació íntima que ja posaren de manifest els impulsors d'aquell corrent dialectològic anomenat *Wörter und Sachen*, al qual el Dr. Veny ha estat sempre ben integrat. Un dels camps en què més ha destacat és en el dels noms dels peixos, del qual camp n'hi ha en aquest llibre una mostra esplèndida, titulada *Ictionímia balear*. L'entusiasme amb què s'hi ha dedicat s'exterioritza amb frases com aquesta (p. 117): «Després d'aquesta recerca [la que el va dur a seguir l'origen del nom de peix *pestriu*, que remunta al llatí PRISTIS], tinc la sensació d'haver rescatat una àmfora mil·lenària que el fang i les correnties dels segles havien soterrat al fons del mar.» Paraules certament emocionants, que no fan més que remarcar que els seus raonaments etimològics sobre els noms dels nostres peixos denoten una amplitud admirable de coneixements lingüístics i culturals. En aquest article, a més a més, hi trobam també el Veny compromès, que denuncia amb les seves paraules suaus i delicades, però clares, el perill que afecta el país i la naturalesa (p. 112):

Però la mar té, per a mi, un component entranyable, sentimental que duc adherit com una pegellida. És el lligam de la meua adolescència i joventut amb la mar de la meua costa campanera... Era testimoni emocionat d'una minúscula part del gran tresor faunístic i lèxic que amaga la mar en les seves entranyes... Avui, però, les coses han canviat a causa de diversos factors. La sobrepesca, la contaminació, el canvi climàtic, la regeneració artificial de les platges, la caça submarina, les xarxes a la deriva són agents que fan perillar la continuïtat d'aquest bé de la naturalesa. L'amenaça del tresor de la biodiversitat va a la par amb la del lèxic que designa totes aquestes espècies.

L'onomàstica és una altra de les disciplines en què Joan Veny ha excel·lit, i en aquest recull en tenim una bona mostra amb les reflexions i anotacions que fa sobre noms de lloc i de persona llucmajorers, molt especialment. La seva capacitat de síntesi i la seva claredat d'exposició novament hi són manifestes, i qui no en sàpiga gens, però vulgui conèixer els mecanismes o procediments per a formar, crear, noms de lloc o noms de persona, no ha de fer més que llegir aquest petit assaig. Els altres escrits d'aquesta secció, de no tanta envergadura, però igualment interessants, no fan més que completar la formació adquirida amb aqueix. El darrer apartat del llibre són unes semblances de personatges mallorquins que per la seva feina intel·lectual han estat o són transcendents per a la nostra cultura, i especialment per a la nostra llengua. A tots els ha coneguts o els coneix en persona Joan Veny, llevat de Mn. Alcover, d'una generació molt anterior a la seva. D'aquest i de Francesc de B. Moll, Jaume Vidal Alcover, Damià Huguet (un altre campaner destacat), Josep Massot Muntaner i Aina Moll, ens en fa la semblança. En aquests escrits hi surt encara més l'escriptor que el lingüista, i amb la seva prosa rica i exemplar aconsegueix que el lector, a més de conèixer els personatges –si no els coneixia– es delekti amb les seves formes i el seu estil tan característics. Són especialment emotives les semblances de Jaume Vidal i de Damià Huguet. De la primera és aquest fragment (p. 204-205):

I bé, el fet és que ens has deixat. O millor, se te'ns han emportat. Qui? No crec que hagi estat el Déu cristià, bondadós i ple de generositat. Degué ser més aviat un déu pagà, una divinitat mitològica, probablement grega, juganera i egoista, amant de les lletres, que, veient com l'Olimp quedava migrat de poetes i humanistes, et va segrestar per tenir-te de trobador al costat i delectar-se amb la música dels teus versos. Et veiem coronat de llorer, passejant entre magnòlies i murtes i un ampli esguard sobre la mar infinita... Mentre nosaltres ens hem quedat amb la fragilitat de les teves cendres, el teu record immarcescible i una obra rica, policroma, estimulants...

De la segona, la de Damià Huguet, és aquest altre paràgraf (p. 218):

Les teves proses, al llarg d'aquests anys, m'han fet reviu emotivament figures, moments, costums i fets de la nostra infància que el prisma del temps ha embellit i que la teva ploma ha eternitzat per a record i gaudi de les generacions que ens seguiran. Si Picasso, després de dues estades a Horta de Sant Joan (Terra Alta), va plasmar amb el pinzell records relatius a la gent i el paisatge d'aquell poble, tu has fet una cosa semblant, pel que fa a Campos, amb la ploma i la paraula. Els teus ulls profundament observadors capten, a través de cinquanta-vuit estampes, totes les dimensions, físiques i espirituals, del nostre poble, vint, trenta anys enrere.

Després de tot això no ens queda altre acabament possible: Joan Veny no és només un dels més prestigiosos dialectòlegs catalans i romànics, que bé ho demostren els escrits aplegats en aquest llibre i tota la seva producció, sinó que és també un dels més refinats i elegants escriptors de les lletres catalanes, que mereix veure's qualque dia reconegut dins el gremi dels literats. Esperem que així sigui aviat.

Jaume CORBERA POU
Universitat de les Illes Balears